Waterschap Rijn en IJssel

VOORSTEL	
Onderwerp:	Intentieovereenkomst Watersysteem Lochemse Berg e.o.
Aandachtsveldhouder:	ing. P. Schrijver
Informatie bij:	Basistaakmanager Watersysteem
Zaaknummer:	337013
Openbaarheid:	Openbaar
Bijlage(n):	1. Intentieovereenkomst Watersysteem Lochemse Berg e.o. 2. Eindrapportage Pre-verkenning Lochemse berg e.o.

Advies

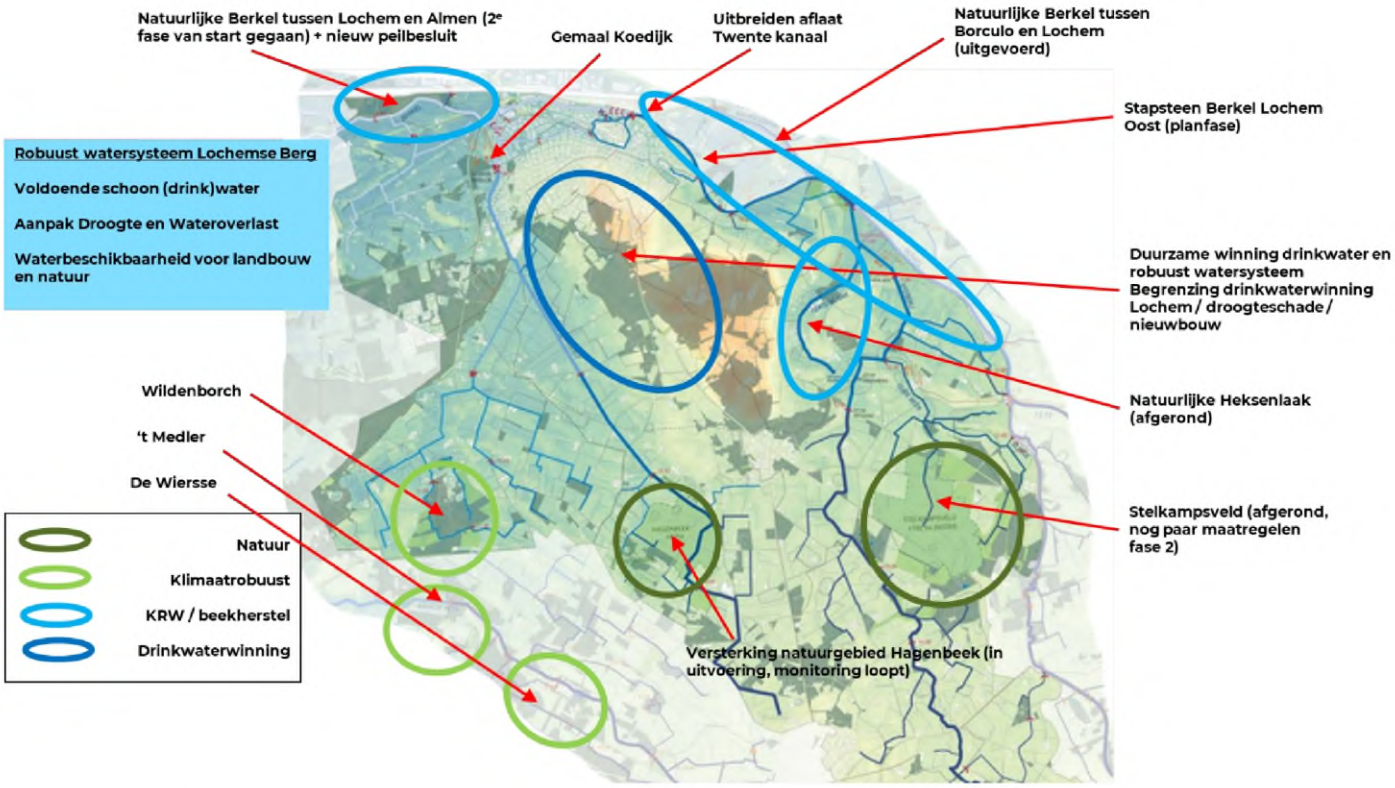
1. Kennis te nemen van de eindrapportage van de pré-verkenningsfase Watersysteem Lochemse Berg en omgeving.
2. In te stemmen met de ondertekening van de intentieovereenkomst en Heemraad Schrijver mandaat te verlenen voor ondertekening van de intentieovereenkomst 'Watersysteem Lochemse Berg e.o.' namens waterschap Rijn en IJssel op 9 maart 2026
3. Kennis te nemen dat in de verkenningsfase de opgaven en positionering van het waterschap en andere partijen worden geconcretiseerd.

Inleiding

Nederland merkt steeds meer de directe gevolgen van ons veranderend klimaat. Op de hoge zandgronden, zoals ook de Lochemse Berg en omgeving, zijn de knelpunten als gevolg van langdurige droogte in de jaren 2018 tot en met de eerste helft van 2023 goed merkbaar geweest. De extreem natte omstandigheden in 2023 en 2024 waren ook goed merkbaar in het gebied. Door de bevolkingsgroei en economische ontwikkeling komt ook de levering van voldoende schoon drinkwater onder druk te staan, maar ook de toenemende droogte zorgt voor een toename van het drinkwatergebruik.

Voor de drie drinkwaterwingebieden: 't Klooster, Haarlo - Olden Eibergen en Lochemse Berg heeft het waterschap een opgave vanuit Koers Voorraadbeheer. Deze gebeiden zijn vanuit de Aanpak droogte en wateroverlast Achterhoek & Liemers prioritair. Daarnaast hebben deze gebieden extra aandacht van de provincie Gelderland en Vitens vanwege drinkwaterlevering (Grondwaterbeschermingsgebieden). Met het oog op een evenwichtige verdeling van gedeelde verantwoordelijkheid is eerder afgesproken dat de provincie Gelderland trekker is van 't Klooster (verkenning loopt), Vitens trekker van Haarlo – Olden Eibergen (verkenning gestart) en het waterschap trekker van Lochemse Berg. De provincie Gelderland heeft aangegeven niet voor de drie gebieden opdrachtgever te willen zijn, maar dit te willen verdelen over de partijen. Echter, de provincie heeft ook het trekkerschap van Haarlo - Olden Eibergen naar zich toegetrokken. Bij het gebied Lochemse Berg e.o. lopen al veel projecten van het waterschap en in het handelingsperspectief zullen op de korte termijn veel inspanningen bij het waterschap liggen. De rol van opdrachtgever voor het waterschap van de verkenningsfase, namens de gezamenlijke partijen, past in dit gebied dan ook goed.

Het belang van het waterschap richt zich op de hoofdopgave klimaatrobuust (Koers Voorraadbeheer). Tevens wordt hiermee een mogelijke bijdrage geleverd aan de opgave van de Koers Neerslagextremen en Gezonde Leefomgeving. Daarnaast zijn er lopende waterprojecten van het waterschap die de nodige aandacht vragen. Navolgende figuur geeft een overzicht van de lopende projecten. Deze zijn onlosmakelijk verbonden met het omgevingsmanagement (participatie en communicatie) in het gebied.

De aanpak van de onrust rondom het project Hagenbeek is in bestuurlijk overleg van 14 januari 2026 voorwaardelijk gesteld voor de realisatie van wateropgaven in het gebied van de Lochemse Berg en omgeving. De komende tijd wordt de aanpak van de onrust rondom Hagenbeek opgepakt door het waterschap in samenwerking met Veilig Waterbeheer Barchem en de Vereniging Contact Barchem. Dit gebeurt parallel aan het opstellen van het plan van aanpak van de Verkenningsfase (Q2/Q3 2026) en in afstemming met de partners, waaronder de provincie en de gemeente. De aanpak van de onrust is de opmaat voor het langjarig samenwerken aan de wateropgaven in het gebied Lochemse Berg en omgeving.

De pré-verkenningsfase is bedoeld om te verkennen welke wateropgaven in het gebied aanwezig zijn, welke partijen hierbij een rol spelen en of we tot een gezamenlijke aanpak kunnen komen die leidt tot een duurzaam watersysteem op en rond de Lochemse Berg. De 'Eindrapportage Pré-verkenning Watersysteem Lochemse Berg e.o.' is een richtinggevend document, bedoeld om de verkenningsfase te kunnen starten. Om de verkenningsfase te kunnen starten, worden afspraken vastgelegd in een intentieovereenkomst (bijlage 1). Deze intentieovereenkomst is gebaseerd op de resultaten van de pre-verkenningsfase (bijlage 2). Met de intentieovereenkomst spreken Provincie Gelderland, Waterschap Rijn en IJssel en Vitens zich uit om gezamenlijk de wateropgaven verder te gaan verkennen en te komen tot korte en lange termijn oplossingen in verbinding met de verschillende partijen en inwoners in het gebied.

Zowel de gemeente Lochem als de Vereniging Contact Barchem ondersteunen het initiatief om te starten met de verkenningsfase en willen de intentieovereenkomst ondertekenen.

Eerder genomen besluiten
Op 9 november 2021 heeft het algemeen bestuur besloten:

1. In te stemmen met de 'Koers Voorraadbeheer', waarmee we uitwerking geven aan de beleidsdoelen en ambities voor een betere balans tussen te nat en te droog en tussen het watersysteem en het grondgebruik, in de vorm van:
    a. Een visie en strategie op het gebied van voorraadbeheer;
    b. Een inhoudelijke gespreksagenda voor de aanpak van voorraadbeheer in samenwerkingstrajecten (bv. gebiedsprocessen);
    c. Een kennis-, ontwikkel- en uitvoeringsprogramma voor onszelf.

Onderbouwing
1.1 Gezamenlijke wateropgaven onderschrijven het belang van een verkenning waarin wordt gebouwd aan vertrouwen en samenwerking met de omgeving
Op basis van de Drinkwaterwet dragen overheden zorg voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Zo heeft langdurige droogte onder andere geleid tot de gezamenlijke Aanpak droogte en wateroverlast Achterhoek & Liemers waarin met elkaar gewerkt wordt aan het in beeld krijgen van de opgave, het handelingsperspectief en nu wordt de stap gezet richting een meerjarenprogrammering met commitment van alle partners. Waterkwantiteit wordt hierbij op gebiedsniveau gekoppeld aan de opgave voor waterkwaliteit zoals deze voor grondwaterbeschermingsgebieden bestaat in de Kaderrichtlijn water (KRW).

In Lochem ligt op de Lochemse Berg een drinkwaterwinning van Vitens. Voor deze winning heeft Vitens een vergunning om 3 miljoen m^3 water per jaar te winnen. De afgelopen periode is deze vergunning niet helemaal benut en werd ongeveer de helft van de vergunde hoeveelheid gewonnen. Vanwege de steeds verder stijgende drinkwatervraag wil Vitens toe naar het winnen van de vergunde hoeveelheid van 3 miljoen m^3/jaar.

De toenemende onttrekking voor drinkwater in een gebied dat gevoelig is voor klimaatextremen (te droog en te nat) vormt de directe aanleiding voor partijen om de handen ineen te slaan om gezamenlijk te verkennen hoe het watersysteem van de Lochemse Berg en omgeving klimaatrobuust in te richten. De aanpak is gericht op een duurzame drinkwaterwinning, een toekomstbestendige landbouw en een hoge(re) landschappelijke kwaliteit. Dit is vertaald in het project Watersysteem Lochemse Berg e.o.

Verschillende stakeholders, waaronder de gemeente Lochem, geven aan dat er het nodige speelt in het bredere gebied. Partijen erkennen de onrust, nemen de zorgen zeer serieus en willen hiermee op korte termijn aan de slag. Te beginnen bij de onrust rondom Hagenbeek. Het bouwen aan vertrouwen en samenwerking is voorwaardelijk voor het realiseren van de wateropgave voor dit gebied op de korte en langere termijn.

2.1 Met de getekende intentieovereenkomst komen middelen en capaciteit vrij om te werken aan gedragen oplossingen
Om de verkenningsfase te kunnen starten, worden afspraken vastgelegd in een intentieovereenkomst. Daarbij hoort ook het waarborgen van een zorgvuldig participatieproces, waarbij op korte termijn aandacht is voor de onrust in het gebied. In de verkenningsfase worden oplossingsrichtingen verkend voor een klimaatrobuust watersysteem. De komende drie jaar worden er geen grootschalige/structurele nieuwe maatregelen uitgevoerd. Wel worden op korte termijn samen met grondeigenaren mogelijkheden verkend voor de uitvoering van geen-spijtmaatregelen. We sluiten aan op de aanpak van het programma 'Elke druppel de grond in'. Zie: https://www.youtube.com/watch?v=e7EBidRdqcw.

De verkenningsfase resulteert in een hydrologisch perspectief, participatie, geen-spijtmaatregelen, een monitoringsplan en een uitvoeringsprogramma. In het uitvoeringsprogramma staat onder andere welke structurele maatregelen moeten worden uitgewerkt voor een klimaatrobuust watersysteem. Hierin is ook de bijbehorende financiering en de mate aan draagvlak opgenomen. De verkenningsfase wordt afgesloten met een samenwerkingsovereenkomst (SOK). In de SOK worden afspraken tussen partijen vastgelegd om de planuitwerkingsfase te kunnen starten.

2.2 De intentieovereenkomst wordt op bestuurlijk niveau ondertekend
Gedeputeerde, mevrouw A. Mol, zal de intentieovereenkomst ondertekenen namens de provincie Gelderland. 5.1.2.e 5.1.2.e zal de intentieovereenkomst ondertekenen namens Vitens N.V.. Wethouder, mevrouw M. Eggink, zal de intentieovereenkomst ondertekenen namens de gemeente Lochem. 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e zullen de intentieovereenkomst ondertekenen namens Vereniging Contact Barchem. Daarom wordt het college gevraagd om Heemraad, de heer P. Schrijver te mandateren deze intentieovereenkomst te tekenen.

3.1 In de verkenningsfase wordt de opgave uitgewerkt en de verdeling van taken, rollen en verantwoordelijkheden bepaald.
Het verkennen van oplossingsrichtingen voor de korte en lange termijn zijn een gezamenlijke verantwoordelijkheid. In de pré-verkenningsfase is de opgave op ambtelijk niveau in beeld gebracht. De pré-verkenning is de basis voor deze verkenning. Omdat de resultaten uit de pré-verkenningsfase nog niet breed gedeeld zijn met alle belanghebbende partijen worden de resultaten verder aangescherpt in de verkenningsfase.

Partijen hanteren de Gelderse Aanpak Gebiedsontwikkelingen (GGO) waarin vijf fasen worden doorlopen, te weten: pré-verkenning, verkenning, planuitwerking, realisatie en exploitatie & beheer. Zoals de GGO beoogd wordt in de verkenningsfase de opgave ambtelijk en bestuurlijk aangescherpt zodat taken, rollen en verantwoordelijkheden voor opgaverealisatie concreet zijn bij de start van de planuitwerkingsfase. De verkenning van de wateropgaven Lochemse Berg e.o. worden hiermee op een vergelijkbare manier aangepakt als de gebieden 't Klooster en Haarlo - Olden Eibergen. De opgaverealisatie van deze drie drinkwatergebieden samen zijn wat betreft de omvang vergelijkbaar met het Achterhoeksplateau en de Landgoederenzone.

Kosten
De geraamde proces- en onderzoekskosten voor de Verkenningsfase van drie jaar zijn ingeschat op 500.000 euro en worden gevraagd aan de provincie vanuit de rijksmiddelen 'SPUK Maatregelenpakket gebiedsprocessen 2024'. De kleinschalige geen-spijtmaatregelen worden bekostigd uit de EDDGI-middelen bij het waterschap, waarvoor 120.000 euro beschikbaar is. Daarnaast draagt elke partner (provincie, Vitens, waterschap en gemeente) bij in capaciteit en kennis voor het projectteam, opdrachtgeversoverleg, bestuurlijk overleg en de klankbordgroep.

Kanttekeningen en risico's
- Met het openbaar worden van dit besluit, en daarmee de intentieovereenkomst (IOK) en Eindrapportage Pré-Verkenning, is een risico aanwezig op (tijdelijke) onrust in het gebied. Doordat vertegenwoordigers/belangenbehartigers zijn betrokken bij het besluitvormingsproces, is de inschatting dat dit op termijn leidt tot minder onrust en zorgvuldige stappen richting het meer in verbinding met het gebied werken aan de wateropgaven op korte en lange termijn.
- De gedeputeerde A. Mol wordt gevraagd om de intentieovereenkomst in het bestuurlijk overleg van 9 maart 2026 te ondertekenen. Onder voorbehoud van haar agenda en de

bereidheid om aanwezig te zijn. In ieder geval staat naast het ondertekenen van de intentieovereenkomst het beslispunt/advies over de aanpak van de onrust rondom Hagenbeek, welke voorwaardelijk is voor de realisatie van wateropgaven in het gebied van de Lochemse Berg en omgeving, op de agenda van dit bestuurlijk overleg.

Juridische consequentie
Juridisch gezien is er sprake van een intentieovereenkomst waarin het waterschap met de andere partijen concrete afspraken maakt om een programma voor te bereiden.

Participatie en communicatie
De bestuurlijke vertegenwoordigers van de provincie Gelderland, de gemeente Lochem, Vitens en het Waterschap Rijn en IJssel hebben elkaar op 14 januari 2026 gesproken. Dit naar aanleiding van de onrust en zorgen die er zijn rondom het project Hagenbeek. De partijen erkennen dit en nemen dit serieus. In het bijzijn van Staasbosbeheer en Vereniging Contact Barchem is afgesproken om eerst de onrust aan te pakken en gesprekken te voeren met de mensen waar de meest pijn zit. Daarna worden de wateropgaven in het gebied Lochem en Barchem verder verkend met de belanghebbenden. Met de intentieovereenkomst worden middelen, waaronder rijksgelden, gewaarborgd voor de verkenning van de wateropgaven en zetten partijen zich in om in de verkenningsfase bij te dragen aan het wegnemen van de onrust en het wantrouwen.

Uitvoering
De ondertekening van de intentieovereenkomst vindt naar verwachting op 9 maart 2026 plaats.